

TURIZMO ĮTAKA KAIMO VIETOVĖŲ VYSTYMUISI

Egidija Inga MISEVIČIŪTĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas
el. paštas: egidija.miseviciute@vdu.lt

Santrauka

Turizmas yra viena svarbiausių ekonominio vystymosi priemonių kaimo vietovėse. Turizmo sektorius gali padėti sukurti darbo vietas kaimo vietovėse, išsaugoti ir atkurti tradicinę veiklą, generuoti pajamas, kurios gali būti skirtos tos vietovės socialinei ir ekonominei veiklai vystyti. Taigi kaimo vietovių vystymasis yra tiesiogiai susijęs ir su turizmo sektoriaus plėtra. Tik identifikavus turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi probleminius aspektus, galima priimti pagrįstus sprendimus, kaip gerinti situaciją. Tyrimo objektas – turizmo įtaka kaimo vietovių vystymuisi. Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi problemas Kauno rajono savivaldybėje. Taikyti tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, teisės aktų analizė, statistinių duomenų analizė. Straipsnyje nagrinėjama kaimo vietovių vystymosi samprata ir teoriniai požiūriai į šios srities problemas, atskleidžiamos turizmo įtakos kaimo vietovių vystymosi problemos Kauno rajone, analizuojami statistiniai duomenys, susiję su turizmu ir kaimo vietovių vystymuisi, aptariama turizmo infrastruktūra ir situacija, nagrinėjami susiję teisės aktai ir strateginiai dokumentai.

Reikšminiai žodžiai: turizmas, kaimo vietovės, kaimo vietovių vystymasis.

Įvadas

Pastaraisiais dešimtmečiais turizmas buvo laikomas jautrių, ypač kaimo vietovių, ekonominės plėtros priemone (Ibănescu, Stoleriu, Munteanu ir kt., 2018). Turizmas yra susijęs su kaimo vietovių vystymuisi, nes kuriamos naujos darbo vietos, gerinama infrastruktūra, kurios reikia patrauklioms turizmo paslaugoms užtikrinti, didinamas ekonominis vietovės potencialas. Šiais laikais turizmo sektorius vystosi itin sparčiai, o turistų srautai visame pasaulyje vis didėja (Atkocevičiūtė, Valčiukienė, Juknelienė ir kt., 2017). Lietuvos ir užsienio ekonomikoje vykstantys pokyčiai (ekonomikos traukimas, COVID-19 pandemija, nestabili geopolitinė situacija) sąlygoja didelius kiekybinius ir kokybinius pokyčius turizmo rinkoje, ir tai daro poveikį ir kaimo vietovių vystymuisi. Lietuvoje ši tema nėra plačiai nagrinėta. Lietuvių mokslininkai analizuoja kaimiškų vietovių vystymo strateginio proveržio sąlygas (Atkočiūnienė ir Vaišnoraitė, 2012), nagrinėja turizmo plėtros Lietuvoje socioekonominius veiksnius (Raišutienė ir Abromavičiūtė, 2017), ekologinio turizmo potencialo teritorijas (Atkocevičienė, Valčiukienė, Junkelienė ir kt., 2017), modeliuoja Lietuvos turizmo sektoriaus plėtros tendencijas, siekiant didinti turistinių regionų konkurencingumą darnios plėtros kontekste (Narkūnienė, 2022).

Darnios plėtros įgyvendinamas priklauso nuo institucijų kompetencijų. Kaip pagrindines Kauno rajono vystymosi problemas turizmo kontekste galima išskirti viešosios turizmo infrastruktūros nepakankamumą, nepakankamą gamtos išteklių panaudojimą, nepakankamą kultūros paveldo objektų pritaikymą turizmo reikmėms bei kompleksinių turizmo paslaugų nepakankamumą. Kauno rajone būtina plėtoti turizmo paslaugas, užtikrinti atvykstantojo turizmo srautų augimą, didinant Kauno rajono žinomumą, formuojant tinkamą įvaizdį (Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 metų veiklos ataskaita, 2021). Šiame tyrime buvo apibrėžta tokia praktinė problema – kokios yra turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi problemos Kauno rajone.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi problemas Kauno rajono savivaldybėje.

Tiksliai pasiekti sprendžiami šie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi teorinius aspektus;
2. Atskleisti turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi probleminius aspektus Lietuvoje ir Kauno rajone.

Tyrimo apribojimai. Nagrinėjant turizmo rodiklius apsiribota turizmo sektoriuje veikiančių įmonių skaičiaus, atvykusių ir vietinių turistų skaičiaus, atvykusių ir vietinių turistų išlaidų analize.

Tyrimų objektas ir metodai

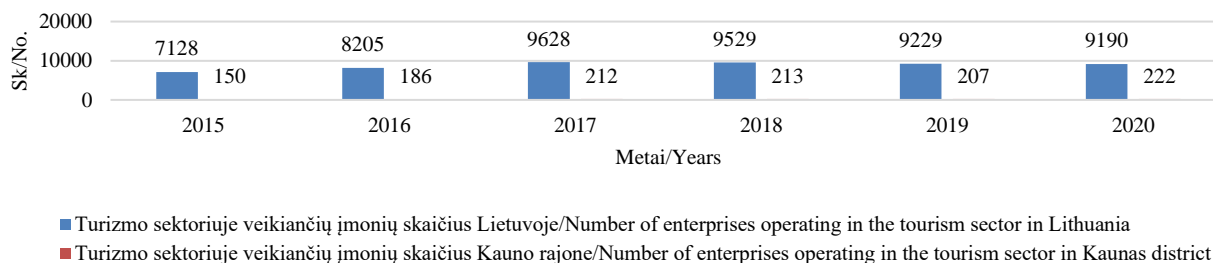
Šio tyrimo objektas – turizmo daroma įtaka kaimo vietovių vystymuisi. Siekiant įvertinti turizmo įtaką kaimo vietovių vystymuisi atliekama mokslinės literatūros analizė, analizuojami turizmo rodikliai ir strateginiai dokumentai, kuriuose išskiriamos turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi problemos. Mokslinės literatūros analizė bei sintezė atliekama siekiant išnagrinėti turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi veiksnius problemas. Siekiant atskleisti turizmo situaciją analizuojamas turizmo sektoriuje veikiančių įmonių skaičius, atvykusių ir vietinių turistų skaičius ir jų išlaidos. Šie rodikliai atskleidžia turizmo potencialą Lietuvos ir Kauno apskrities mastu. Dokumentų analizė skirta analizuoti su turizmu ir darniu vystymuisi kaimo vietovėse susijusius teisės aktus, strategijas, programas ir planus. Analizuojami tokie

dokumentai kaip Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (2011), Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga 2017–2030 m. (2017), ES kaimo vietovių atgaivinimo strategija (2020), Turizmo sektoriaus plėtros tyrimas (2021), Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 metų veiklos ataskaita (2021). Juose atskleidžiama Kauno rajono situacija, kaimo vietovių vystymosi problemos bei jų sąsajos su turizmu Lietuvos ir Kauno rajono mastu.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Teorinė problemos analizė. Pastaraisiais dešimtmečiais turizmas buvo viena iš dinamiškiausių pramonės šakų pasauliniu lygmeniu, tačiau ją apribojo COVID-19 sukelta pandemija. Dažniausiai su turizmu susijusios veiklos dominuoja miesto erdvėje, tačiau auga ir kaimo vietovių svarba palaikant nuolatinį turizmo sektoriaus augimą (Ibănescu ir kt., 2018). Mokslinėje literatūroje taip pat pažymima, kad pokyčiai turizmo srityje skatina domėtis turizmu kaimo vietovėse kaip kaimo vietovių socialinės ir ekonominės plėtros atkūrimo veiksmu, ypač jautriose vietovėse, kuriose yra menkai išvystyta žemės ūkio ar pramonės veikla (Lee, 2013). Kaimo vietovių vystymasis turizmo kontekste yra susijęs su tuo, kad vietiniai gamtos ir kultūros objektai jau yra regione, o investicijų lygis, kad šios pramonės būtų įtrauktos į turizmo sistemas, yra gana žemas (Dümcke ir Gnedovsky, 2013). Mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad turizmo veikla kaimo vietovėms daro tokį teigiamą poveikį kaip ekonomikos augimas ir įvairinimas (Roberts, Hall ir Morgan, 2017), demografinis stabilizavimas (Muresan, Oroian, Harum ir kt., 2016), socialinės ir ekonominės gerovės gerinimas (Woo, Kim ir Uysal, 2015), naujų vietinių įmonių kūrimas arba auginimas (Lin, Chen ir Filieri, 2017). Visgi teigiamas turizmo veiklos poveikis dažnai būna trumpalaikis (Roberts, Hall ir Morgan, 2017). Nors dauguma turizmo planuotojų ir vietinių tiekėjų mano, kad turizmas yra vietos darnaus vystymosi variklis, gyventojų požiūriu į turistus tyrimai apibrėžia ir neigiamą, ir teigiamą poveikį (Hajimirrahimi, Esfahani, Van Acker ir kt., 2017). Gali tapti sunku pasiekti visus teigiamus turizmo veiklos efektus, kartu užtikrinant ir darnų kaimo vietovių vystymąsi, nes turizmo nauda kaimo vietovėse ne visada yra akivaizdi ir dažnu atveju pervertinama (Cerić, 2016). Turizmo infrastruktūros buvimas nebūtinai lemia kaimo vietovių plėtrą, ir dažniausiai teigiamas poveikis yra patiriamas tik tam tikrose darnumo dimensijose arba atskirose kaimo vietovėse (Roberts ir kt., 2017; Hajimirrahimi ir kt., 2017). Turizmo skatinimas daro teigiamą poveikį, jei kaimo vietovės ekonomika yra stipri, o ekonomiškai silpnoje kaimo vietovėje – tik dar labiau gali padidinti pajamų nestabilumą ar užimtumo paskirstymą (Melichová ir Majstríková, 2017). Pasiiekiamumas yra vienas iš pagrindinių veiksnių, remiančių turizmo plėtrą, todėl toliau nuo miestų esančios turizmo vietos negali užtikrinti kaimo vietovių ekonomikos įvairinimo (Iatu, Ibănescu, Stoleriu ir kt., 2018). Turizmas gali sukelti neigiamų pasekmių kultūrai ir aplinkai, būtent tokių: augmenijos naikinimas, žemės kainų didėjimas, spekuliacija žeme, tradicinės kultūros praradimas (Bahrami ir Noori, 2013), nevienodas ekonominės naudos paskirstymas, menkas vietos gyventojų įtraukimas planavimo procese, didesnės tam tikrų prekių ir paslaugų kainos (Almeida-García, Peláez-Fernández, Balbuena-Vazquez ir kt., 2016). Kai kuriais atvejais neigiamas turizmo poveikis kartais yra ryškesnis nei teigiamas, o aplinkos, fizinis ar ekonominis poveikis dažnai laikomas svarbesniu už socialinį ar kultūrinį (Hajimirrahimi ir kt., 2017). Neigiamas turizmo poveikis dažnai būna susijęs su prasta rinkodara (Baum, 2011), prastu prieinamumu (Melichová ir Majstríková, 2017), svarbių verslumo ir turizmo įgūdžių bei vietos valdžios administracinių įgūdžių stoka (Almeida-García ir kt., 2016; Roberts ir kt., 2017; Hajimirrahimi ir kt., 2017). Galima teigti, kad turizmas turi teigiamų ir neigiamų pasekmių kaimo vietovių vystymuisi. Nors turizmas skatina kaimo vietovių ekonominį augimą, demografinį stabilizavimą, socialinę gerovę, skatina kurtis naujas įmones, tačiau šis poveikis dažnai būna trumpalaikis. Be to, dėl jo gali didėti žemės kainos, ekonominė nauda nepaskirstoma vienodai, gyventojai yra menkai įtraukiami į planavimą. Tai yra susiję su prastais šalies ir rajono rinkodaros, administracijos, turizmo įgūdžiais, prastu prieinamumu.

Turizmo rodiklių statistinė analizė. Turizmo sektorius buvo vienas iš labiausiai nukentėjusių nuo COVID-19 pandemijos sektorių. Turizmo situacijos analizė pradeda nuo šiame sektoriuje veikiančių įmonių skaičiaus (1 pav.).

1 pav. Turizmo sektoriuje veikiančių įmonių skaičius 2015–2020 m.

Šaltinis: sudaryta naudojant Lietuvos statistikos departamento duomenis (2022)

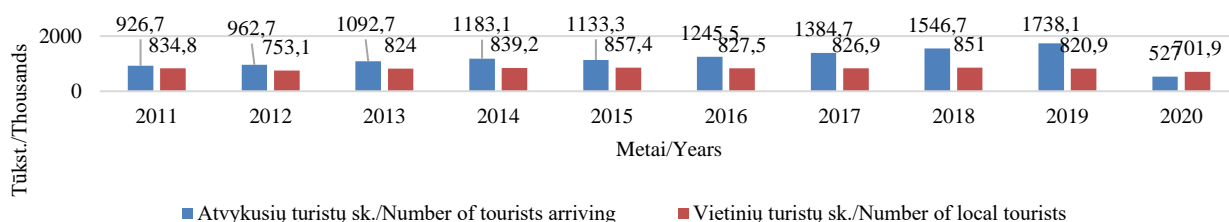
Fig. 1. Number of enterprises operating in the tourism sector in 2015-2020

Source: compiled using the data of the Lithuanian Department of Statistics (2022)

Analizuojamu laikotarpiu (2015–2020 m.) turizmo sektoriuje veikiančių įmonių skaičius Lietuvoje išaugo 28,9 proc., o Kauno rajone – 48,0 proc. Pastebima, kad nors per 2019–2020 m. Lietuvoje šių įmonių skaičius dėl pandemijos

mažėjo 0,4 proc., tačiau rajone yra fiksuojamas 7,2 proc. padidėjimas. Šio sektoriaus įmonės Lietuvoje 2015–2020 m. vidutiniškai sudarė 8,6 proc. visos Lietuvos įmonių ir 7,2 proc. – visos Kauno rajono įmonių struktūros (1 pav.).

Į Lietuvą atvykusių ir vietinių turistų skaičius pateikimas 2 paveiksle. Lietuvos statistikos departamentas nedetalizuoja šio skaičiaus pagal apskritys ar rajonus.

2 pav. Atvykusių ir vietinių turistų skaičius 2011–2020 m., tūkst.

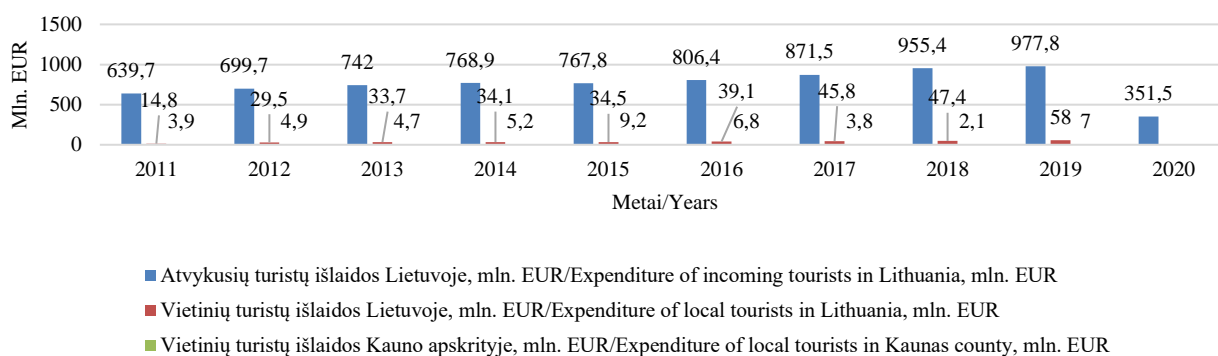
Šaltinis: sudaryta naudojant Lietuvos statistikos departamento duomenis (2022)

Fig. 2. Number of arrivals and local tourists in 2011–2020, thous.

Source: compiled using the data of the Department of Statistics of Lithuania (2022)

Kaip matoma (2 pav.), atvykusių į Lietuvą ir vietinių turistų skaičius 2011–2019 m. svyravo nežymiai. Ženkliu vietinių turistų skaičius ėmė mažėti nuo 2018 m., tačiau 2019–2020 m. pastebimas didesnis šių rodiklių sumažėjimas. Atvykusių turistų skaičius 2019–2020 m. mažėjo 69,7 proc., o vietinių turistų – 14,5 proc., toks sumažėjimas yra didžiausias per visą analizuojamą laikotarpį. Tokį rezultatą galima sieti su turizmo ir kelionių ribojimais, įvestais dėl COVID-19 pandemijos.

Atvykusių ir vietinių turistų išlaidos Lietuvoje pateikiamos 3 paveiksle.

Source: compiled using the data of Statistics Lithuania (2022)

Pastaba: Lietuvos statistikos departamente nepateikiami duomenys apie atvykusių turistų išlaidas apskrityje ar rajone, vietinių turistų išlaidas – rajone. Taip pat nepateikiami duomenys apie vietinių turistų išlaidas 2020 m.

Note: Department of Statistics Lithuania does not provide data on expenditures of arriving tourists at the county or district level, expenditures of local tourists at the district level. Data on local tourist spending for 2020 are also not provided.

3 pav. Atvykusių ir vietinių turistų išlaidos 2011–(2019)2020 m. *, mln. EUR

Šaltinis: sudaryta naudojant Lietuvos statistikos departamento duomenis (2022)

Fig. 3. Expenditure of incoming and local tourists in 2011- (2019) 2020 *, mln. EUR

Galima teigti, kad stabiliai didėjusios atvykusių turistų išlaidos Lietuvoje 2019–2020 m. sumažėjo 64,1 proc. Įdomu pastebėti ir tai, kad vietinių turistų išlaidos, nors ir vidutiniškai 22 karto mažesnės nei atvykusių turistų, 2018–2019 m. didėjo 22,4 proc., o atvykusių turistų išlaidos tuo laikotarpiu didėjo tik 2,3 proc. Vietinių turistų išlaidų Kauno apskrityje kitimas nebuvo tolygus. 2014–2015 m. jos išaugo 76,9 proc., tačiau 2015–2018 m. pastebimas ženklus jų mažėjimas. Visgi prieš prasidedant COVID-19 pandemijai vietinių turistų išlaidos Kauno apskrityje didėjo 233,3 proc., arba 4,9 mln. EUR. (3 pav.).

Galima teigti, kad turizmo paslaugų teikimo veikla užsiimančių įmonių skaičius 2015–2020 m. Lietuvoje ir Kauno apskrityje ženkliai padidėjo. Dėl COVID-19 pandemijos mažėjo atvykstančių ir vietinių turistų skaičius, taip pat mažėjo ir jų patiriamos išlaidos. Tai turi įtakos ir Kauno rajono kaimo vietovių vystymo situacijai.

Kauno rajono situacijos analizė ir turizmo įtaka kaimo vietovių vystymuisi. Vietos lygmeniu svarbus yra Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994, suvest. red. 2022), kurio 6 str. 38 punkte nurodoma, kad savivaldybės turi sudaryti sąlygas verslo ir turizmo plėtrai bei prisidėti prie šių veiklų skatinimo. Kauno rajono strateginis planavimas vykdomas pagal Kauno rajono savivaldybės 2021–2027 metų strateginį plėtros planą. Šiame plane pateikiama informacija ir apie rajono turimą turizmo infrastruktūrą, teritorijos vystymo galimybes (tam skirti I prioriteto 1.2 tikslo 1.2.1–1.2.3 uždaviniai). Kauno rajonas yra išsidėstęs vaizdingoje vietoje (Nemuno, Neries ir Nevėžio santakoje). Teritorijoje yra didžiausias dirbtinis šalyje vandens telkinys – Kauno marios. Šiame rajone veikia turizmo ir verslo informacijos centras. Išskirtiniai objektai apima karinius lankytinus objektus, dvarus, muziejus, sakralinio kultūros paveldo objektus (Kauno rajono savivaldybės 2021–2027 metų strateginis plėtros planas, 2019). Turistinius objektus

Kauno rajone galima skirti ir architektūrinius kultūros paveldo objektus (bažnyčios, vienuolynai, dvarai, kariniai objektai); istorinius kultūros paveldo objektus (memorialinės vietos, paminklai, skulptūros); muziejus; gamtinio turizmo objektus (arboretumai, parkai, atodangos, apyrubės, medžiai, paplūdimiai, poilsiavietės, stovyklavietės, pažintiniai takai); prielaidas. Kauno rajone vykdomos edukacinės programos ir pamokos vaikams, edukacinės programos suaugusiems, ekskursijos, organizuojamos aktyvios pramogos vaikams ir suaugusiems, taip pat vyksta ir vandens pramogos. Atsižvelgiant į prieš tai pateiktus aspektus galima teigti, kad Kauno rajone plačiau turėtų būti vystomas vandens turizmas, įveikinti kultūros ir gamtos paveldo objektai, atnaujinta turizmo ir susijusi infrastruktūra. Kauno rajone yra išplėta dviračių takų infrastruktūra, ir tai sudaro prielaidas turizmui ir aktyviam poilsiui. Visgi apgyvendinimo ir maitinimo sektoriaus infrastruktūra, lyginant su didžiosiomis Lietuvos žiedinėmis savivaldybėmis, išvystyta vidutiniškai, dėl to dažnai pilnai gauna aplinkinėse teritorijose esančios šio sektoriaus įmonės (Kauno rajono savivaldybės 2021–2027 metų strateginis plėtros planas, 2019). Galima teigti, kad nors Kauno rajone nėra gana daug turistinės traukos objektų, tačiau jie nėra pakankamai naudojami, kyla problemų dėl nepakankamos apgyvendinimo ir maitinimo sektoriaus infrastruktūros.

Turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi Lietuvoje ir Kauno rajone probleminiai aspektai. Turizmas gali būti viena iš svarbiausių ekonominio vystymosi priemonių kaimo vietovėse. Turizmo sektorius gali padėti sukurti darbo vietas kaimo vietovėse, išsaugoti ir atkurti tradicinę veiklą, generuoti pajamas, kurios gali būti skirtos tos vietovės socialinei ir ekonominei veiklai vystyti, tačiau tik identifikavus turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi probleminius aspektus, galima priimti pagrįstus sprendimus, kaip gerinti situaciją. Turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi Lietuvoje ir Kauno rajone probleminiai aspektai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. Turizmo įtakos kaimo vietovių vystymuisi Lietuvoje ir Kauno rajone probleminiai aspektai

Table 1. Problematic Aspects of the Influence of Tourism on the Development of Rural Areas in Lithuania and Kaunas District

Probleminiai aspektai Lietuvoje/ Problematic aspects in Lithuania	Probleminiai aspektai Kauno rajone/ Problematic aspects in Kaunas district
<ul style="list-style-type: none"> • Nepakankamai efektyviai naudojamos ES lėšos, skirtos atotrūkiui tarp miesto ir kaimo mažinti; • COVID-19 pandemija sumažinimo atvykstantojo ir vietinio turizmo rinką ir iš to gaunamas pajamas, todėl kaimo vietovės ėmė nykti; • Vandens transporto, maitinimo paslaugų kaimo vietovėse, dalykinio turizmo, turizmo informacijos infrastruktūros nepakankamumas; • Turizmo paslaugos koncentruojasi didžiuosiuose miestuose, todėl kaimo vietovės šiuo aspektu atsilieka; • Kultūros paveldo objektai ir gamtinės teritorijos nėra pakankamai pritaikytos lankymui; • Dideli turistų srautai rekreacinėse vietovėse; • Nėra pakankamai laisvalaikio paslaugų; • Turizmo informacijos sklaidos nepakankamumas; • Neišplėta sveikatos paslaugų pasiūla ir aktyvaus poilsio viešoji infrastruktūra; • Per menkai naudojamos kurortinių teritorijų galimybės. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepakankamas Kauno rajono ir turizmo objektų žinomumas; • Viešosios turizmo infrastruktūros nepakankamumas; • Nepakankamas gamtinių išteklių panaudojimas; • Nepakankamas kultūros paveldo objektų pritaikymas turizmo reikmėms; • Kompleksinių turizmo paslaugų nepakankamumas; • Maitinimo paslaugų infrastruktūros trūkumas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (2011); Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga 2017–2030 m. (2017); ES kaimo vietovių atgaivinimo strategija (2020); Turizmo sektoriaus plėtros tyrimas (2021); Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 metų veiklos ataskaita (2021).

Source: compiled by Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (2011); Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga 2017–2030 m. (2017); ES kaimo vietovių atgaivinimo strategija (2020); Turizmo sektoriaus plėtros tyrimas (2021); Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 metų veiklos ataskaita (2021).

Kaip matoma (1 lentelė), vienas iš pagrindinių trūkumų tiek Lietuvos mastu, tiek Kauno rajone yra nepakankama turizmo bei su juo susijusi infrastruktūra, kuri mažina vietovių vystymąsi. Taip pat ženklią įtaką kaimo teritorijų (taip pat ir Kauno rajono) vystymuisi padarė ir COVID-19 pandemija – traukiantis turizmo srautams, mažėjo pajamos, gaunamos iš šios srities, apgyvendinimo ir maitinimo įstaigos turėjo apriboti savo veiklą. Lietuvos regioninės politikos Baltojoje knygoje 2017–2030 m. (2017) nurodoma, kad nors ir Lietuvos savivaldybės buvo investuotos ES lėšos, tačiau vis dar egzistuoja skirtumai tarp miesto ir kaimo ekonominio išsivystymo, gyvenamosios aplinkos ir teikiamų paslaugų kokybės. ES kaimo vietovių atgaivinimo strategijoje (2020) atskleidžiama, kad dėl COVID-19 pandemijos 2020 m. kaimo vietovės ėmė nykti dėl sumažėjusios žemės ūkio produktų paklausos, kurią lėmė turizmo ir apgyvendinimo bei maitinimo paslaugų sektorių uždarymas. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2011) išskiriami tam tikri darnaus turizmo vystymo trūkumai: kultūros paveldo objektai ir gamtinės teritorijos nėra pakankamai pritaikytos lankyti; dideli turistų srautai rekreacinėse vietovėse; nėra pakankamai laisvalaikio paslaugų; turizmo informacijos sklaidos nepakankamumas; neišplėta sveikatos paslaugų pasiūla ir aktyvaus poilsio viešoji infrastruktūra; turizmo paslaugos koncentruojasi didžiuosiuose miestuose, todėl kaimo vietovės šiuo aspektu atsilieka; per menkai naudojamos kurortinių teritorijų galimybės (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2011). Lietuvoje egzistuoja vandens transporto infrastruktūros, maitinimo paslaugų kaimo vietovėse, dalykinio turizmo, turizmo informacijos infrastruktūros nepakankamumas. COVID-19 patvirtino vietinio turizmo svarbą, todėl reikalinga ir vietinio turizmo skatinimo kampanija nacionaliniu mastu. Taip pat turėtų būti pašalintos infrastruktūros spragos ir kliūtys, kurios riboja turizmo indėlį į šalies ekonomiką ir mažina turizmo sektoriaus konkurencingumą. Reikia investicijų į bazinės infrastruktūros (pvz., viešųjų tualetų) vystymą. Taip pat svarbus tolesnis lankytinų objektų pritaikymas (pvz., diegiant audiogidus) atvykstantajam turizmui. Turizmo

infrastruktūra formuoja turistų įspūdžius. Siekiant paskatinti turistų sugrįžimą ir rekomendacijas keliauti Lietuvoje, būtina pašalinti esamus bazinius trūkumus ir tobulinti turistinį pritaikomumą (Turizmo sektoriaus plėtros tyrimas, 2021). Šalinant infrastruktūros trūkumus, reikalingi pokyčiai ne tik nacionaliniu, bet ir savivaldos lygmeniu. Kaip pagrindines Kauno rajono vystymosi problemas turizmo kontekste galima išskirti viešosios turizmo infrastruktūros nepakankamumą, nepakankamą gamtos išteklių panaudojimą, nepakankamą kultūros paveldo objektų pritaikymą turizmo reikmėms bei kompleksinių turizmo paslaugų nepakankamumą. Kauno rajone būtina plėtoti turizmo paslaugas, užtikrinti atvykstantojo turizmo srautų augimą didinant Kauno rajono žinomumą, formuojant tinkamą įvaizdį (Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 metų veiklos ataskaita, 2021).

Galima teigti, kad kaimo vietovių vystymasis yra tiesiogiai susijęs ir su turizmo sektoriaus plėtra. Vienas iš pagrindinių trūkumų tiek Lietuvos mastu, tiek Kauno rajone yra nepakankama turizmo bei su juo susijusi infrastruktūra, kuri mažina vietovių vystymąsi. Taip pat ženkliai įtaką kaimo teritorijai (taip pat ir Kauno rajono) vystymuisi padarė ir COVID-19 pandemija – traukiantis turizmo srautams, mažėjo pajamos, gaunamos iš šios srities, apgyvendinimo ir maitinimo įstaigos turėjo apriboti savo veiklą.

Išvados

1. Teorinė analizė atskleidė, kad turizmas turi teigiamų ir neigiamų pasekmių kaimo vietovių vystymuisi. Nors turizmas skatina kaimo vietovių ekonominį augimą, demografinį stabilizavimą, socialinę gerovę, skatina kurtis naujas įmones, tačiau šis poveikis dažnai būna trumpalaikis. Be to, dėl jo gali didėti žemės kainos, ekonominė nauda nepaskirstoma vienodai, gyventojai yra menkai įtraukiami į planavimą. Tai yra susiję su prastais šalies ir rajono rinkodaros, administracijos, turizmo įgūdžiais, prastu prieinamumu.

2. Turizmo paslaugų teikimo veikla užsiimančių įmonių skaičius 2015–2020 m. Lietuvoje ir Kauno apskrityje ženkliai išaugo. Dėl COVID-19 pandemijos mažėjo atvykstančių ir vietinių turistų skaičius, taip pat mažėjo ir jų patiriamos išlaidos. Tai turi įtakos ir kaimo vietovių Kauno rajone vystymuisi. Nors Kauno rajone nėra daug turistinės traukos objektų, tačiau ir jie nėra pakankamai panaudojami, kyla problemų dėl nepakankamos apgyvendinimo ir maitinimo sektoriaus infrastruktūros. Kaimo vietovių vystymasis yra tiesiogiai susijęs ir su turizmo sektoriaus plėtra. Vienas iš pagrindinių trūkumų tiek Lietuvos mastu, tiek Kauno rajone yra nepakankama turizmo bei su juo susijusi infrastruktūra, kuri mažina vietovių vystymąsi. Taip pat ženkliai įtaką kaimo teritorijai (taip pat ir Kauno rajone) vystymuisi padarė ir COVID-19 pandemija – traukiantis turizmo srautams, mažėjo pajamos, gaunamos iš šios srities, apgyvendinimo ir maitinimo įstaigos turėjo apriboti savo veiklą.

Literatūra

1. Almeida-García, F., Peláez-Fernández, M.Á., Balbuena-Vazquez, A., Cortes-Macias, R. 2016. Residents' perceptions of tourism development in Benalmádena (Spain). *Tourism Management*. Vol. 54. P. 259–274.
2. Atkocevičienė, V., Valčiukienė, J., Juknelienė, D. ir kt. 2017. Ekologinio (žaliojo) turizmo potencialo teritorijos Ukmergės rajone. *Geografija ir edukacija*. Nr. 5. P. 40–50.
3. Atkočiūnienė, V., Vaišnoraite, R. 2012. Kaimiškųjų vietovių vystymo strateginio proveržio sąlygos: Dargužių kaimo atvejis. *Žemės ūkio mokslai*. 2012. T. 19. Nr. 3. P. 180–191.
4. Bahrami, R., Noori, K. 2013. Analysis of the role of tourism and its impact on rural development (case study of the central part of Marivan). *Technical Journal of Applied Science*. Vol. 3. P. 1074–1080.
5. Baumm, S. 2011. The tourist potential of rural areas in Poland. *Eastern European Countrys*. Vol. 17. P. 107–135.
6. Calderwood, L. U., Soshin, M. 2019. The travel & Tourism Competitiveness Report 2019. Travel and Tourism at a Tipping Point. Prieiga per internetą: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf. (žiūrėta 2022-01-26).
7. Cerić, D. 2016. Overestimating the role of tourism in rural areas on the example of selected regions in Poland and Croatia. *Stud. Obsz. Wiej.* Vol. 43. P. 73–84.
8. Dümcke, C., Gnedovsky, M. 2013. The Social and Economic Value of Cultural Heritage: literature review. European Expert network on culture. P. 1–145 Prieiga per internetą: <https://www.interarts.net/descargas/interarts2557.pdf>. (žiūrėta 2022-01-26).
9. ES kaimo vietovių atgaivinimo strategija. 2020. Europos regionų komitetas. Prieiga per internetą: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1bWqrmsKBsoJ:https://webapi2016.cor.europa.eu/v1/documents/COR-2020-01066-00-00-AC-TRA-LT.docx/content+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>. (žiūrėta 2022-01-26).
10. Hajimirrahimi, S. D., Esfahani, E., Van Acker, V., Witlox, F. 2017. Rural second homes and their impacts on rural development: A case study in East Iran. *Sustainability*. Vol. 9. No. 4. P. 1–16.
11. Iatu, C., Ibănescu, B. C., Stoleriu, O. M., Munteanu, A. 2018. The WHS designation—A factor of sustainable tourism growth for Romanian rural areas? *Sustainability*. Vol. 10, No. 626. P. 1–14.
12. Ibănescu, B. C., Stoleriu, O. M., Munteanu, A., Iatu, C. 2018. The Impact of Tourism on Sustainable Development of Rural Areas: Evidence from Romania. *Sustainability*. Vol. 10. P. 1–19.
13. Kauno rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 metų veiklos ataskaita. 2021. Kauno rajono savivaldybė Prieiga per internetą: <https://www.krs.lt/media/29071/ataskaita-2020.pdf>. (žiūrėta 2022-02-15).
14. Kauno rajono savivaldybės 2021–2027 metų strateginis plėtros planas. 2019. Kauno rajono savivaldyba. Prieiga per internetą: https://www.krs.lt/media/17570/kauno-spp-projektas_0924.pdf. (žiūrėta 2022-02-15).

15. Lee, T.H. 2013. Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*. Vol. 34. P. 37–46.
16. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. 1994 (suvest. red. 2022). Valstybės žinios, 1994-07-20, Nr. 55-1049. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr> (žiūrėta 2022-02-15).
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas NR. 1160 dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo (suvest. red. 2011). Valstybės žinios, 2003-09-19, Nr. 89-4029. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/asr> (žiūrėta 2022-02-15).
18. Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazė. 2022. Lietuvos Statistikos departamentas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/> (žiūrėta 2022-02-15).
19. Lietuvos regioninės politikos baltoji knyga 2017–2030. 2017. Lietuvos regioninė politika. Prieiga per internetą: https://www.nrp.vrm.lt/data/public/uploads/2018/01/baltoji_knyga_galutinis-2018-01-15.pdf (žiūrėta 2022-02-15).
20. Lin, Z., Chen, Y., Filieri, R. 2017. Resident-tourist value co-creation: The role of residents' perceived tourism impacts and life satisfaction. *Tourism Management*. Vol. 61. P. 436–442.
21. Melichová, K., Majstříková, L'. 2016. Is rural tourism a perspective driver of development of rural municipalities?—The case of Slovak Republic. *Acta Regionalia et Environmentalica*. Vol. 4. P. 1–6.
22. Muresan, I., Oroian, C., Harun, R., Arion, F., Porutiu, A., Chiciudean, G., Todea, A., Lile, R. 2016. Local residents' attitude toward sustainable rural tourism development. *Sustainability*. Vol. 8. No. 100. P. 1-14.
23. Narkūnienė, R. 2022. Lietuvos turizmo sektoriaus plėtros tendencijų modeliavimas didinant turistinių regionų konkurencingumą darnios plėtros kontekste. *Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, vadyba (S 003)*. P. 1–262. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
24. Raišutienė, J., Abromavičiūtė, V. 2017. Kaimo turizmo plėtros Lietuvoje socioekonominiai veiksniai. *Rekreacijos ir turizmo plėtra*. NR. 6. P. 4–18.
25. Roberts, L., Hall, D., Morag, M. 2017. *New Directions in Rural Tourism*. Routledge: Abingdon, UK. 256 p.
26. Turizmo sektoriaus plėtros tyrimas. 2021. Lithuania travel. Prieiga per internetą: https://lithuania.travel/uploads/ataskaitos/Turizmo_sektoriaus_pl%C4%97tros_tyrimas.pdf.
27. Woo, E., Kim, H., Uysal, M. 2015. Life satisfaction and support for tourism development. *Ann. Tour. Res.* Vol. 50. P. 84–97 (žiūrėta 2022-02-15).

THE INFLUENCE OF TOURISM ON THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN KAUNAS DISTRICT

Summary

Tourism is one of the most important tools for economic development in rural areas. Tourism sector can help create jobs in rural areas, preserve and restore traditional activities, and generate income that can be used to develop socio-economic activities in the area. Thus, the development of rural areas is also directly related to the development of the tourism sector. However, only by identifying the problematic aspects of the impact of tourism on the development of rural areas can informed decisions be made on how to improve the situation. The object of the research is the influence of tourism on the development of rural areas. The aim of this article is to examine the problems of the impact of tourism on the development of rural areas in Kaunas district municipality. Applied research methods - analysis of scientific literature, analysis of documents, analysis of legal acts, analysis of statistical data. The article analyzes the concept of rural development and theoretical approaches to the problems in this area, reveals the problems of tourism development in Kaunas district, analyzes statistics related to tourism and rural development, discusses tourism infrastructure and situation, examines related legislation and strategic documents.

Keywords: tourism, rural areas, rural development.